

vlak aan onze voeten het dal van Buitenzorg, en Oostwaarts zien wij tot den Slammat toe, tot Midden-Java. De Slammat is een steeds werkende krater, en wij zien hem rustig zijn morgenpijpje rooken! En nu kunnen wij ook in den diepen Gedehkrater neerblikken, die als een open-gesperde muil aan onze voeten ligt. Hij is als een wereldvesting, als een dreadnought te land met twee reuzenkanonnen, die, als zij vuur geven, alvernietigend zijn, en die den geheelen omtrek beheerschen.

Om u eenig idee te geven van de grootte van zoo'n kratermond, vertel ik, dat de bovenwand, waarvan slechts de eene helft nog bestaat, ongeveer 1½ K.M. lang is. De ronde wand loopt eerst vrij steil af, daarna glooiend toe; en is 170 Meter diep tot waar een groot, pikdonker gat in 't midden zich opent, waaruit de berg zijn vuur en lava spuwt. Men zou dezen krater heusch kunnen vergelijken met een grooten gapenden mond, waarin men tot de keelholte toe zien kan.

Onze koelies hebben, terwijl wij rondkeken, een heerlijk vuurtje gemaakt en warmen hun bloote voeten en handen, en ik ga even een praatje met ze maken, meer terwille van 't vuurtje dan om hen zelf. Wij turen ver over 't groote watervlak diep onder ons en zien aan den horizon heele kudden schapen-wolkjes komen aandrijven. Zoolang als die kleine donzige wolkjes ver weg blijven, zijn ze onze beste vriendjes; op een afstand lijkt zooveel mooi! Maar ze drijven herwaarts en vereenigen zich; zij weten van concentratie en van coalitie. Ze smelten saam, en bij nadere kennismaking vallen ze niet mee, die „donzige schapjes!” En als ze nader komen, lijken het vreeselijke gevaarten, zij zijn als zwarte wolven, die nu hun schapenvacht hebben afgeworpen en zich in hun ware gedaante aan ons voordoen. Zij dreigen al ons mooie uitzicht te verslinden, en alsof dat nog niet genoeg ware om hun honger te stillen, rukken ze nog maar steeds voort en wij zelf zullen ook moeten vluchten. Ja vluchten, maar waarheen in dit onherbergzame oord? — Gelukkig echter zijn de hooge bergwanden te hoog! hoe groot en hoe snel hun aanloop ook is, zij kunnen er niet over. De hooge toppen roepen een „Tot hiertoe en niet verder!” Neen, zij willen niet terug; zij klampen zich krampachtig vast aan de steile wanden, en wolk na wolk komt aanrennen. Eindelijk wordt het Noorder uitzicht verslonden, maar het Zuider blijft heerlijk schoon. 't Zijn wel drie uren, die wij hier doorbrengen, daar hoog boven de wolken. En dan beginnen wij langs dien langen kraterwand langzaam den terugtocht, steeds genietend van het zeldzame vergezicht. Halverwege dezen wand is een soort kreupelbosch, enorm dicht saamgegroeid en zonder pad. Hier en daar is een tak van de boomen afgekapt, waaraan de koelies dan den weg herkennen. Een der koelies loopt vooruit, met een kapmes. Slechts zelden wordt de terugweg hierlangs genomen, want het vroeger gemaakte pad is alweer dichtgegroeid, en het bosch is nu een waar doolhof! „Was deze tak afgesneden of afgeknakt?” Grootte dispuuten over de vraag, hoe men kan zien, of een tak geknapt of gekapt was, worden gehouden met den koelie, die voorloopt, en vele malen hebben wij het rechte pad verloren, moeten terug en nog eens terug, en dat terwijl het moede lijf zich moet voortbeweigen in 'een hoek van 90°. Nu en dan staan wij stil om een oogenblik uit te blazen, even recht overeind te staan tusschen de takken. Maar dan weer voort, bijna dubbelgebogen om onder de takken door te kruipen, dan weer stijgen, dan weer dalen, dan over steenen, dan over omvergevallen boomstronken, tot wij uitkomen op een open plekje, waar aan den steilen wand (een ouden kraterwand) een dubbele ketting naar beneden hangt tot in een klein dal, dat door eenige zijhellingen gevormd wordt. Langs dezen ketting moeten wij naar beneden glijden. Men neemt beide kettingen in de handen en glijdt zoo naar beneden. Eerst gaat de eene koelie naar beneden met de mand proviand, als een aap zoo handig, daarna gaan mijn beide tochtgenooten en glijden zooals 't behoort omlaag. Ik, helaas, maak een uitzondering op den regel. Men had mij niet verteld, dat de

dubbele ketting over een katrol liep, en daar ik slechts één ketting vast greep, werd het langzame zeulen mij niet gegund; ik plofte met de rinkelende schakels nederwaarts en kwam vrij onzacht op den bodem terecht. 't Leed was echter gauw vergeten, want na eenige minuten verder geloopt te hebben, kwamen wij in een klein paradijs van bloemen en tinten: een rotsachtige wand, geel en roodachtig van kleur, ommuurt een kleine kom van bloemen, Indische edelweisz en alpenrozen. 't Zijn planten, die veel overeenkomst hebben met de Zwitsersche van dien naam, maar dan grover, doch in tinten overtreffen zij deze.

't Was een heerlijk plekje om uit te rusten, waartoe wij dan ook ras besloten. Onze moede ledematen werden even uitgestrekt op dit zachte bloemenbed, en warme zonnestralen koesterden ons. De koelies, als gediensige geesten, brachten ons verfrisschingen. 't Is geen wonder, dat een echt luiheidsgevoel zich van ons meester maakte, en wij stil lagen te genieten, als behoeften wij nooit weer op te staan. O, die heerlijke geuren van bloemen, en die zonnestralen, die nog niet branden in de vroege morgenuren!

Maar helaas, de groote drijver komt ons voortjagen en zegt, dat wij verder moeten. Er is niets aan te doen, hij is onverbiddelijk! En voort gaan we maar, met tegenzin, eerst een weinig klimmens en dan lang dalen door geröll, tot we eindelijk gelukkig van de hitte en het geröll in een bosch ontkoming vinden. 't Is een toover-bosch in gouden middag-licht. De mat-groene tjimaraboomen en de andere „stam“-gasten van 't bosch hebben lange mosbaarden, die als losse draperieën van de takken afhangen en welker plooiën en franjes het licht opvangen; zij zijn als wazige, groene spinnewebben, hier en daar nog glinsterend van dauwdroppels. Wij blijven hier nog een wijle van dit schouwspel genieten, en zetten ons neer op oude omgevallen tronken tot wij moed vinden om weer verder te dalen, en wij onze hut bereiken, om den volgenden dag de thuisreis weer te aanvaarden.

HULDREICH ZWINGLI.

Wanneer niet al onze gedachten werden beziggehouden door wereldoorlog en vrede en revolutie en al wat daarmee in verband staat, dan zouden we op de herdenking van de Kerkhervorming in 1917, waarbij Luther het middelpunt is, laten volgen de herdenking van de Zwitsersche Hervorming, die zich groepeerde om den persoon van Huldreich of Ulrich Zwingli, en waarvoor de 1^e Januari 1519 de aangegeven datum is. Niet omdat hij juist op dien dag de Hervorming door een groote daad is begonnen, maar omdat hij met den aanvang van 1519 het predikambt te Zürich heeft aanvaard, en Zürich voor hem is geworden wat Wittenberg was voor Luther.

We zouden dus den 1^{en} Januari een Zwingli-herdenking moeten hebben, al zou die misschien minder algemeen zijn dan de Lutherviering; Luther is nu eenmaal de held der Hervorming. Toch is het goed, ook Zwingli met eenige woorden te gedenken.

Zwingli en Luther loopen parallel, maar gaan niet precies één weg. Ze zijn bijna gelijktijdig geboren, Luther 10 Nov. 1483, Zwingli 1 Jan. 1484, en ze verschillen dus slechts zeven weken. Luther zou rechtseleerde worden, Zwingli werd reeds van zijn tiende jaar af opgeleid voor den geestelijken stand, en daar zijn familie meer welvarend was, heeft hij niet die financiële moeilijkheden in zijn jeugd gekend als Luther. Ook niet diens geestelijke moeilijkheden. Zwingli is te Basel als student de leerling geweest van Erasmus, en dat zegt veel. Bij Luther is het steeds het sterke doorleven van de waarheid, eer ze het eigendom wordt van den geest; Zwingli, door den scherpzinnigen verstandsmensch Erasmus gevormd, rust niet voor hij de waarheid heeft doorzien en verstaan.

Verder wordt Zwingli een pastoor, Luther een professor. Daardoor ziet Zwingli meer het dagelijksche leven, en zijn ijveren begint dan ook niet tegen een of andere misvatting van de kerk, maar tegen het dienstnemen van Zwitsersche jonge mannen in vreemde legers, waaruit voor hen zelf en hun omgeving zoo droevige dingen voortkwamen. En in zijn tijd werden juist zooveel soldaten aan den paus geleverd voor diens eigen krijgstochten.

Zwingli was toen nog jong. Met zijn 22ste jaar was hij pastoor geworden te Glarus. Eenige jaren later aanvaardde hij het predikambt aan het klooster te Einsiedeln, en daar kwam hij in aanraking met een tweede ongerechtigheid. Daar was een wonderdoend Mariabeeld, waarheen vele bedevaarten werden gedaan, en om die bedevaarten te bevorderen, was er een aflaat aan verbonden. Tegen dien aflaat kwam Zwingli op, en hij predikte Christus als den eenigen Zaligmaker. Dat was in 1516, zoodat hij eerder tegen den aflaat, al was het dan een andere, heeft gepredikt dan Luther, en hij predikte met zoo goed gevolg, dat de toeloop naar het Mariabeeld blijkbaar minder werd.

En juist omdat hij zoo predikte, werd Zwingli be-roepen te Zürich. Was het omdat het bestuur der stad den invloed had ondervonden van Erasmus, die in zijn hart de waarheid wel verstond, maar van zichzelf getuigde, dat hij niet geschikt was voor martelaar? Een man, die niet zichzelf kon geven als een offer voor de waarheid. Maar dat kon Zwingli wel. En van den 1^{en} Januari 1519, toen hij te Zürich het predikambt aanvaardde, begon hij zich meer en meer te openbaren als de hervormer. Niet in schokkende gebeurtenissen kwam dat uit. Bij hem geen ban — de raad van het republikeinsche kanton Zürich had meer macht dan keurvorst Frederik van Saksen; bij hem geen verbranden dus ook van een pauselijke bul; bij hem geen rijksdag, die hem veroordeelt. Maar bij hem het gestadige voortschrijden van het licht tot den vollen dag toe. Eerst ook in Basel het getuigen tegen de ondeugden van het volksleven, straks tegen de ondeugden van het kerkelijke leven, dan tegen de verkeerde leerstellingen der kerk. Dan getuigt hij tegen het vagevuur, tegen de Maria-verering, tegen het kloosterleven, tegen het coelibaat. En als dan de bisschop zich tegen hem verklaart en zijn veroordeeling eischt, beslist de raad van Zürich, dat op een twistgesprek zal worden uitgemaakt, wie gelijk heeft. En dan geeft Zwingli zijn zeven en zestig stellingen in 1520, die overeenkomst hebben met de vijf en negentig van Luther.

Over die van Luther kwam geen openbaar twistgesprek, zooals hij bedoeld had; over die van Zwingli wel. Des bisschops gezant beriep zich daarbij op de leer der kerk, op de uitspraken van pausen en conciliën; Zwingli daarentegen noemde de Heilige Schrift den eenigen onfeilbaren rechter, en de raad van Zürich besliste, dat niemand Zwingli van dwaling had kunnen overtuigen, en dat hij dus kon voortgaan met prediken, gelijk hij gewoon was.

Wel tekenend voor dien tijd, dat het burgerlijk bestuur uitmaakt, wat voor waarheid in de kerk zal gelden!

En toen is het toch tot een botsing gekomen. In 1531 stierf de abt van St. Gallen. Dat klooster stond onder de bescherming van Zürich, Glarus, Luzern en Schwyz. De eerste twee kantons waren met Zwingli meegegaan en eischten thans afschaffing van het klooster, de andere twee waren Roomsch-Katholiek gebleven, en eischten, dat een nieuwe abt gekozen werd, en toen Zürich en Glarus niet toegeven wilden, verklaarden de twee Roomsche kantons aan de twee Hervormde den oorlog.

Dat is ook anders dan in Luthers geschiedenis. Luther heeft den godsdienstoorlog tegengewerkt, zooveel in zijn vermogen was, en het is hem gelukt, zoolang hij leefde. In 1546 stierf hij, in 1547 begon in Duitschland de godsdienstoorlog. Niet alzoo in Zwitserland; daar begon de godsdienstoorlog reeds in 1531, en Zwingli, die als veldprediker was meegegaan, vond er den 11^{en} October van dat jaar den dood.

Er is verschil in de Hervorming van Luther en die van Zwingli. Luther is een gemoedsmensch, die zich licht laat

leiden door wat op zijn gemoed indruk maakt. Daarom heeft Luther van den uitwendigen eeredienst der Roomsche kerk meer behouden dan de verstandsmensch Zwingli. Luther wilde alles behouden wat in de Schrift niet rechtstreeks verboden was; Zwingli wilde afschaffen, wat niet rechtstreeks geboden was. Zwingli met zijn nuchtere opvatting is daardoor de wegbereider van Calvin geworden, en zou, wanneer hij meer bekend was, denkelijk meer tot het Nederlandsch gemoed spreken dan de Duitsche hervormer.

De twee kampioenen hebben elkander slechts eenmaal in hun leven ontmoet, en dat was tot een twistgesprek, niet tot een vriendenbegroeting. 't Was landgraaf Philips van Hessen, die de beide strijders samenriep te Marburg, omdat hij zoo gaarne vereenigen wilde wat gescheiden was. De Wittenbergers hadden in het bijzonder over het Avondmaal en den Doop andere opvattingen dan de Zwitsers.

Meer mystiek, minder nuchter. En het twistgesprek heeft zooals gewoonlijk de strijdende partijen niet tot elkaar gebracht; elk hield zijn streng vast. Ten slotte weigerde Luther zelfs Zwingli de broederhand.

Die dingen zijn nu vierhonderd jaar geleden, en waarschijnlijk zouden thans een Lutheraan en een Zwingliaan niet meer zoo over die dingen kunnen strijden als toen. Er zijn andere dingen, die voor ons tegenwoordig grooter beteekenis hebben. In den strijd tegen ongelooft, modernisme, Schriftverzwakking, zouden Zwingli en Luther thans stellig wel schouder aan schouder staan, en in elk geval blijven ze, de een zoowel als de ander, voor ons helden, die gehandeld hebben naar het licht, dat ze hadden; die getrouw zijn geweest in hun werk; en aan wie wij het te danken hebben, dat de waarde van de Heilige Schrift tegenover het gezag der kerk weer in het licht is gesteld. Ons daaraan stevig vast te houden, tegenover wien ook, dat is de echte vereering van de hervormers.

A. L.

